

A túlélőnek mindig nehezebb. Az élet velejárója, hogy túlélünk. Napokat, eseményeket, embereket. A szeretteinket. A halál nemcsak azért irracionális, mert a halott után nem marad semmi, ami emlékeztetne az élőre (és ez alól a fénykép sem kivétel).

54 Sütő Csaba András

FUTÓGRAFIKA

Sopotnik Zoltán: *Futóalbum*

Hanem azért is, mert tonnányi súlyként nehezedik ránk a túlélés melankóliája. A túlélés dühe. A túléltség állapota. A többi túlélő tekintete. Az emberi vágy, hogy megértjük azt is, amit nem lehet.

És az a készlet, hogy mindezt külsővé, a tökéletlenségében is alternatívát kínáló nyelv segítségével láthatóvá tegyük. Nehéz.

Sopotnik Zoltán *Futóalbum*ában három ciklus sorjázik. Három egymást követő, szigorúra gyalult tematika. Három hosszú, ki- és belégzésekkel szabdalta, roncsolt és hiányos mondatokat tartalmazó/rángató szöveghalmaz. Megtorpanások, nekiiramodások, a mégis és a mégse, az elkövetkező és a visszavonhatatlan körül. Meg a tó körül. Futva, lazán. Görcsösebben. Izzadva, szorongva, megfogalmazva századszor is ugyanazt. A hiány keltette rezonanciaháló körül csellengve, elsúlyosodva, bele-beleakadva, maga körébe szöve a láthatatlanul is jelenváló: az iker hiányát. A kötet elején, a cím előtti ajánlás (Sopotnik Róbertnek) üres, fehér lapon szerepel. Az csak a kötet verseit megolvastva lesz nyilvánvaló, hogy a hagyományos családi struktúra felbomlása ebben a relációban mit jelent. Az üres lapra nyomtatott tulajdonnév autobiografikus vonatkozása mellett egyszerre jelent lezárást és az emlékezet módszerének megnyitását; mindezt azonban egy zárt, szekvenciaszerű ismétlődésekkel tarkított poétikai térben valósítja meg, lefokozott, köznyelvi regiszterrel. A kötet verscímei is az egységesülés irányába mutatnak. Minden esetben egyetlen tagból álló címeikkel találkozunk; ezek a szövegből emeltek ki, jobbára valamelyik tagmondatból absztrahálva.

A kötet három ciklusának utótagjai (a -sár, a -vér és a -kosz) minden esetben a futó- előtaggal egészítettnek ki. Mindebben akár tendencia is felfedezhető; amíg a sár jelentésmezejéhez a dinamizmus, a valamivé alakulás, addig a vérhez a körforgás (keringés), illetve a származás determinációja rendelhető. Ekképpen a vér a múlt és a jelen módusait hordozza magán, míg a kosz egyértelműen lezárt múlt idejűség szemantikus mezejében képzelhető el. Mindegyik viszonyulás egyetlen centrumban realizálódik. Mindegyik utótag ugyanannak az előtagnak a foglya. Az alávetettje. Összekapcsolódásuk energikus, intenzív felületet és poétikai játékeret alakít ki, viselkedésük hasonló, de nem azonos. Megkockáztatható, hogy a Sopotnik

által alkotott összetett szavak mögött humánontológiai kérdésfeltevések sorakoznak fel. Ennek a folyamatnak átélése, nyugtalanító jelenléte, fel nem függeszthetősége, kiiktathatatlansága eredményezi ezeket a rendkívül reduktív, nyelvi értelemben szinte teljesen lecsupaszított szövegtesztet, melyek realizációként éppúgy olvashatók, mint variációként. 55

A kötet kompozicionális egészének tematikája egyetlen kérdés alá sűrűsödik, ez pedig az, hogy a téma körülfutása, az emlékezet próbája, a veszteségtudat keltette frusztráció miként bírható szóra, s ha igen (s ennek realizációt láthatjuk a versekben), hogyan lehet megküzdni a leküzdhetetlennek érzett távolsággal, amit megpróbál mégis a tó transzparens felületén, vagy akár a tükrön keresztül elérhetővé tenni, mindhiába. Az, amiről Sopotnik beszél, kétség kívül (s ennek összes nyugtalan kétségével) irreverzibilis. A másik elvesztése, a gyászmunka, a feldolgozhatatlan feldolgozása, a halál olyan távolságot és traumát okoz, amit a gyászmunka során dolgozunk fel. Ez alól nincs kivétel. Nincs apelláta sem, felmentés vagy kibúvó. Sopotnik hiánytematikáját afirmatív, ugyanakkor meditatív, ön maga számára kontemplatív kontextusba helyezi. Eltávolító gesztusainak hatásaként a megszerkesztett aposztrophé egyes szám, harmadik személyű megszólalása nemcsak az olvasó/befogadó objektív távolságát teremti meg, hanem az alanyiség külső perspektíváját is. Az önmagát objektívvel szemlélő külső beszéd mellé azonban folyamatosan utat törnek a belső képarchívum meghatározottságai is, sőt, olykor mindez transzcendens komponensekkel (angyal, Isten) egészül ki, s ha mindez nem lenne elég; egy család története realizálódik lassan, fájdalmasan lassan a kötet lapjain. Ez a származásrend azonban a túlélő irányából értelmeződik, a vérvonal folytatójának egyszerre kellene megbékélnie a kibékíthetetlen ellentmondású veszteséggel, és érvényes identifikációt találnia saját életéhez. Ez sem könnyű.

A *Futóalbum*ban rejelő kulcsparagramma (futóalbum-fotóalbum) jól mutatja azt a felszámolási kísérletet, ami a szorongásra irányul: „Egy tó a panellakások között. / A szorongást futja itt ki magából az ember. / Körbe-körbe, mint medve a láncon. / Akik szembejönnek gyalog, röhögnek.” (rádió) A tó ugyanakkor, akárcsak a kötet meghatározó komponensei, kettős viszonylatrendszerrel bír. Nem tudunk megszabadulni attól, hogy a tó, ami körül fut(unk), referenciapontként viselkedik. Ebbe a közegbe ugyanakkor, azt ne mondjam, médiumba, időről időre behajítanak valamit, mozgásokat észlelhetünk a tófenéken, a tó referencialitását tehát felváltja a tó imaginációja, ami körül, amin keresztül, aminek a fenekén történések, mozzanatok, elkezdett, be nem fejezett mozdulatok és mondatok hullámanak. A futás, ha körpályára, fogalmazhatnám így is. Az első ciklus (*futósár*) feszültségét

vízszint éppen az teremti meg, hogy a futás, noha a feszültséget kétségkívül levezeti, soha nem lehet független a testtől. Márpedig a testben realizálódik mindaz, ami (számunkra) a világ. Ez elől nem lehet elfutni, ezért nem számolható fel a szorongás: „Az ember versenyzeteti szereteteit. / Elképzeli, hogy ők is vele futnak. / Melegítőnadrág, kapucnis felső, zord edzőcipő. / Persze ez a verseny nem olyan, mint a rendes. // Mások nem is hívnák versenynek, annyira nem. / Csak ő, aki mindig elhagy másokat. / Előz, zihál, a vízzel párolog. A tőfenéken állítólag / a második bukott Angyal. A szeretet ezért is kell neki. // Az erő, mely biztonságot ad. Például halott / ikerpárja arca, akivel életében soha nem beszélt.” (erő)

A második ciklusban fokozottabb szerep jut a családnak. Nem hagyományos származástörténet ez. Az anya egyszerűen néni, az apa bácsi, a dédi dédi. A családi figurák az eltávolító absztrakció erőteljes gesztusait alkalmazva majdhogynem a kopárság végpontjáig jutnak el: „Az anyjára gondol. / Átellenben egy hasonló nő / hajszolja magát kövér körökbe. / Méterenként változik az arca. / Akár az anyja is lehetne. / Hisz’ ugyanúgy hajszolja magát. / Mint amaz a hazug történetekbe. / És, hogy képtelen megbocsátani egészséges fiának. / – Kimondva természetesen / sosem volt. Mert kimondani / természetesen veszélyes.” (néni)

A viviszekció, a kíméletlen önvád centrumába az ikertestvér figurája kerül: „Az ikertestvére gondol. / Hogy kivág a napjaiból egy / szeletet a hiánya. // Róbertnek hívták. De / mindenki Robikának / hívta a családban. Zárt- / intézetben lakott. Lakatták. / Éjszakánként tudott / beszélni és kontinenseken / biciklizett át vidáman. [...] Nincs nap. Mikor elő ne ugranának homályos / képek. Nincs nap. Mikor / (abba) a tükörbe bele ne nézne.” (nap) Itt válik érthetővé az erő című vers irreverzibilitásának súlya: „Az erő, mely biztonságot ad. Például halott / ikerpárja arca, akivel életében soha nem beszélt.” Ez az önvád azonban centrum nélküli. Nincs közepe, realizációi vannak. Meg-megújuló monológokban. Most éppen így, ugyanarról, mindig máshogyan. A determináció totalitása egy végtelenül leegyszerűsített, szétzabdalt költői térben. Szembehelyezkedése, konfrontációja az öndokumentálás, önértés erőteljes szándékát hordozza; magában, ahonnan kilépni csak időlegesen lehet (ha van ebben egyáltalán lehetőség az önfeledtségre), elfutni azonban bizonyosan nem: „Azt szeretné, ha jönne az / Iker. Visszalépne / a halálból, becsöngetne / egy vasárnap és mézillatot / húzna maga után. [...] Azt szeretné, ha jönne, / és megértené miért lett / elhagyva, becsapva. [...] Azt szeretné, ha jönne a / Testvére. Drága ruhában, / büszke aurával maga körül. / Kérne egy cigit, rágyújtana. / És sose tűnne el.” (más) Kőnehéz. És már nem is tudom, mi az életben a feltételes mód. Hogy önkínzás-e. Vagy a túlélés záloga.